

Examen A

Nederlands Instituut voor de Blaasmuziek waarin samenwerken de FKM, KNFM en NCFM

& de Drum-, Showbands en Majorettes

Inhoudsopgave Theoriewerkboek A

pagina:

Voorwoord en informatie voor docenten

3

Over de auteurs

6

Afdeling I Algemene muziektheorie

1	Noten, de notenbalk	7
2	Sleutels	8
3	Dynamiek	10
4	De metronoom	12
5	Tempo	13
6	Mollen en kruizen als vaste voortekens	15
7	Mollen, kruizen en herstellingstekens als toevallige voortekens	16
8	Notenwaarden	17
9	Maat	18
10	Rusttekens	20
11	De punt achter de noot of achter de rust	21
12	Maatstrepen plaatsen	23
13	Maatsoorten	24
14	Articulatie	27
15	Articulatie oefeningen om te zingen en te spelen	28
16	Herhalingstekens	29
17	De fermate	32
18	De opmaat	33
19	Ons toonsysteem	34
20	Intervallen, grote tertstoonladder	36
21	De grote tertstoonladders tot en met 3 kruizen en 3 mollen	39
22	Drieklanken	44
23	Geluid, stemming en omvang	48
24	<u>Theorievragen over de hoofdstukken 1 t/m 23</u>	50
25	Afbeeldingen muziekinstrumenten	57
26	Indeling van de muziekinstrumenten	59

Afdeling II Toonladders & intervallen

27	De eerste vijf tonen van de grote tertstoonladder beginnend op 1	60
-----------	---	-----------

Afdeling III Maat & Ritme

28	De kwartnoot als teleenheid	69
29	Het vorige hoofdstuk in de verkleining	80
30	De kwartnoot met punt als teleenheid	89

Supplement

Antwoordbladen bij de melodische dictee's van afdeling II	99
Kopieerbladen ritmebouwstenen	101
Model antwoordblad luister- en schrijfdictee's	104

Afdeling I Algemene muziektheorie

1 Noten, de notenbalk

Als wij een melodie zingen of spelen op een muziekinstrument, horen wij tonen van verschillende hoogte en/of lengte.

De tonen kunnen we noteren met behulp van **noten** en een **notenbalk**.

De **toon** is een **klank**, dus dat wat je **hoort**.

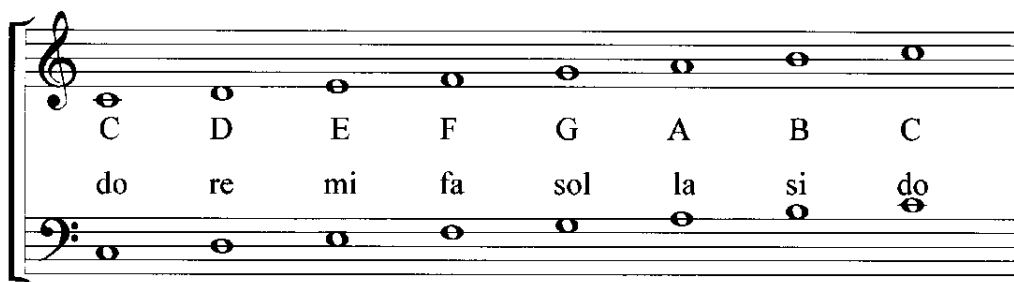
De **noot** is gedrukt (of geschreven), dus dat wat je **ziet**.

De namen van de noten zijn als volgt:

C ; D ; E ; F ; G ; A ; B ; C (of **do ; re ; mi ; fa ; sol ; la ; si ; do**)

Wanneer we de twee benamingen boven elkaar plaatsen zien we het volgende:

do ; re ; mi ; fa ; sol ; la ; si ; do.
C ; D ; E ; F ; G ; A ; B ; C.
Do is hetzelfde als C
Re is hetzelfde als D
Mi is hetzelfde als E enzovoorts

Leer vóór de volgende les in ieder geval de notennamen goed uit het hoofd. Oefen het notenlezen ook tijdens je lessen bij je docent.

Voor het opschrijven van deze noten gebruiken we 5 horizontale lijnen.

De onderste van de vijf lijnen wordt **de eerste (1e)** genoemd.

Deze vijf lijnen samen noemen we de notenbalk.

De noten kunnen niet alleen **op** de lijnen genoteerd worden, maar ook **tussen**, **onder** en **boven** de lijnen.

Buiten de balk gebruiken we **hulplijntjes**.

(Voor hulplijntjes: zie volgende pagina onderaan!)

2 Sleutels

Een **muzieksleutel** is een teken dat aangeeft:

- 1 **welke naam de noot krijgt** die door de sleutel wordt aangegeven en
- 2 **op welke lijn deze noot ligt.**

De meest voorkomende sleutels zijn:

- 1 de **G-sleutel** (op de 2e lijn). De noot op de 2e lijn heet dan G.
Deze sleutel noemen we ook wel de **viool-sleutel**.
- 2 de **F-sleutel** (op de 4e lijn). De noot op de 4e lijn heet dan F.
Deze sleutel noemen we ook wel de **bas-sleutel**.
- 3 de **C-sleutel**. Deze sleutel kan op verschillende lijnen worden gebruikt.
Waar de C-sleutel geplaatst is ligt de C.
Het meest gebruikt worden de volgende twee C-sleutels:
3a de C-sleutel op de 3e lijn noemen we de **alt-sleutel**.
4a de C-sleutel op de 4e lijn noemen we de **tenor-sleutel**.

G-sleutel

F-sleutel

C-sleutel
(alt)

C-sleutel
(tenor)

Zoals je nu wel zult begrijpen hebben de **noten** op een notenbalk **géén naam** als er **geen sleutel** voor staat.

Deze noot heet G als er een voor staat.

Als er nu voor dezelfde noot een andere sleutel geplaatst wordt, dan **heet die noot anders!**
Natuurlijk krijgen de **noten** op de **andere lijnen** dan ook een **andere naam**.

Op de meeste muziekinstrumenten kunnen veel meer noten gespeeld worden dan dat er geplaatst kunnen worden op de notenbalk. Bekijk maar eens het aantal noten dat op een piano gespeeld kan worden.

De 5 lijnen van de notenbalk geven niet voldoende gelegenheid om alle mogelijke noten een plek te geven.

Een notenbalk van bijvoorbeeld 10 lijnen zou onoverzichtelijk worden. Er blijft dus niets anders over dan de volgende manieren:

1. Hulplijntjes onder en boven de notenbalk:

2. Door **8va** (ottava) of **8va basso** (ottava basso) **boven** of **onder** de notenbalk te plaatsen.

Bijvoorbeeld:

8va = 8 tonen, dus een oktaaf **hoger** spelen dan er staat.

Deze twee maten klinken hetzelfde.

8va basso = 8 tonen basso, dus een oktaaf **lager** spelen dan er staat.

Deze twee maten klinken hetzelfde.

Vanaf het woord **loco** moet weer op de genoteerde hoogte worden verder gespeeld.

Voorbeeld:

notatie	8va-----	loco

In de muziek maken we veel gebruik van tekens die noten kunnen verhogen of verlagen.

Ze komen op twee manieren voor: aan de sleutel, maar ze kunnen ook op andere plaatsen opduiken. Hierop komen we later nog terug.

- 1 verhoging: $\sharp$ (kruis)
- 2 verlaging: $\flat$ (mol)
- 3 herstellingsteken: $\natural$

Deze tekens noemen wij voortekens.

3 Dynamiek

In de muziek wordt onder dynamiek verstaan: de verhouding tussen sterk en zacht spelen.
Je kunt ook zeggen: dynamiek is **alles wat in de muziek te maken heeft met sterk en zacht**.

De dynamiek wordt aangegeven door Italiaanse uitdrukkingen of afkortingen daarvan.

Er zijn een aantal namen met hun afkortingen die je moet leren kennen. Hier komen ze:

<i>pp</i>	=	pianissimo	=	zeer zacht
<i>p</i>	=	piano	=	zacht
<i>mp</i>	=	mezzopiano	=	matig zacht
<i>mf</i>	=	mezzoforte	=	matig sterk
<i>f</i>	=	forte	=	sterk
<i>ff</i>	=	fortissimo	=	zeer sterk

stabile dynamiek:
onveranderlijk

cresc.	=	crescendo	=		= geleidelijk sterker wordend
decresc.	=	decrescendo	=		= geleidelijk zachter wordend
dim.	=	diminuendo	=		= geleidelijk zachter wordend

overgangsdynamiek:
veranderlijk

De volgende woorden betekenen ongeveer hetzelfde als diminuendo:

<i>smorzando</i>	=	wegstervend
<i>morendo</i>	=	uitstervend

Dynamische tekens met accentwerking:

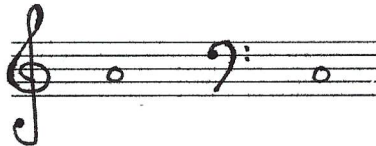
^ of > zijn accenten waarbij de noot een stootje meekrijgt.
Het effect is ongeveer als een pingpongbal die opveert (^), of een basketbal die stuitert (>).

<i>fp</i>	=	forte piano	=	sterk en direct daarna zacht
-----------	---	-------------	---	------------------------------

Vragen hoofdstuk 1 t/m 3 theorie A

1) Hoe heten deze sleutels: _____ _____

2) Hoe heten deze noten?

3) Wat betekenen:

smorzando _____

morendo _____

4) Wat betekent: 8va?

5) Wat betekent loco?

6) Wat is dynamiek?

8) Welk teken bepaalt de naam van de noot?

10) Noem de Italiaanse naam en de betekenis van de volgende tekens:

p = = *f* = =

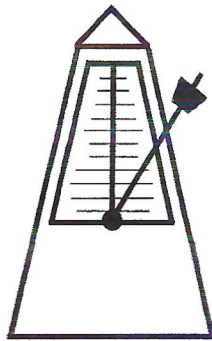
mf = = *ff* = =

 = =

11) Hoe heet dit teken: > _____

4 De metronoom

De metronoom geeft nauwkeurig het voorgeschreven **tempo** aan.
Tempo is de **snelheid** waarmee de tellen elkaar opvolgen.

Wanneer er boven de muziek staat $\bullet = 60$ dan wil dat zeggen:
er komen 60 kwartnoten ($\bullet$) in de minuut.

Er zijn tegenwoordig veel verschillende soorten metronomen. De bekendste is de **ouderwetse metronoom** met de slinger, zoals hierboven op het plaatje.

Zo'n metronoom heeft een gewichtje aan een slinger. Wanneer het gewichtje omhoog geduwd wordt, maakt de slinger een langzamere beweging. Wanneer het gewichtje zich onderaan bevindt, gaat de slinger zeer snel. Op de schaalverdeling in het midden van het kastje kun je de getallen en temponamen vinden.

Er zijn tegenwoordig ook heel kleine **electronische metronomen**. Je kunt ze gemakkelijk in je zak meenemen en ze zijn erg praktisch. Met een metronoom meespelen is vaak lastig omdat in de muziek beweging zit. Soms gaat het ietsje langzamer, dan weer sneller dan de metronoom. Wanneer je bijvoorbeeld een etude echt mooi ritmisch en gelijkmatig in tempo wilt leren spelen, is de metronoom een handig hulpmiddel.

TIP Luister, als je met een nieuw muziekstuk bezig bent, ook eens even naar de metronoom of je het goede tempo speelt. Vaak plaatst een componist een getal of tempo-aanduiding boven het muziekstuk om je een idee te geven van het tempo dat hij in gedachten heeft.

5 Tempo

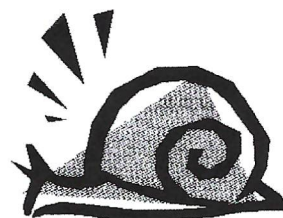
We lazzen al dat we met **tempo** de **snelheid** bedoelen waarmee de tellen elkaar opvolgen. Om het tempo aan te geven gebruiken we meestal Italiaanse uitdrukkingen, die overal ter wereld hetzelfde betekenen. We spreken over één **tempo** en over meerdere **tempi**.

Er zijn **VIJF HOOFDGROEPEN**:

1 De zeer langzame tempi:

- largo - breed
- lento - slepend
- adagio - langzaam met uitdrukking
- grave - ernstig, zwaar

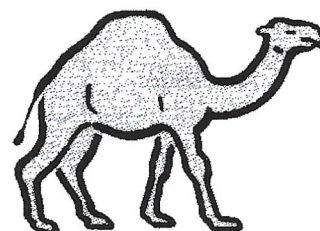
metronoom $\bullet = \pm 40$ tot 60.

2 De matig langzame tempi:

- largo - een beetje breed
- andante - rustig gaand

metronoom $\bullet = \pm 60$ tot 108.

3 De matig snelle tempi:

- allegretto - tamelijk snel
- moderato - matig snel
- allegro moderato - matig snel

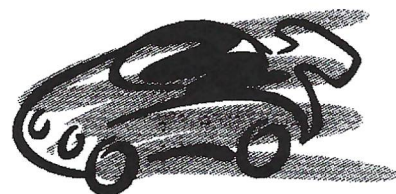
metronoom $\bullet = \pm 108$ tot 120.

4 De snelle tempi:

- allegro - snel
- allegro con spirito - snel en geestdriftig
- allegro con fuoco - snel met vuur

metronoom $\bullet = \pm 120$ tot 168.

5 De zeer snelle tempi:

- allegro vivace - levendig
- allegro assai - zeer snel
- presto - zeer snel
- prestissimo - uiterst snel
- veloce - vliegensvlug

metronoom $\bullet = \pm 168$ tot 208.

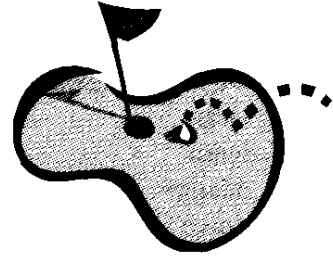
Alle tempo aanduidingen zeggen bij benadering iets over het tempo: wat voor de ene componist snel is, is voor de andere matig snel.

Er zijn ook namen die je van het ene naar het andere tempo brengen. Vaak staat aan het einde van een muziekstuk **rall.**; dat staat voor **rallentando** en dat betekent **geleidelijk langzamer worden**. Dus het muziekstuk eindigt rustig.

Namen die **vertragingen** of **versnellingen** aangeven zijn:

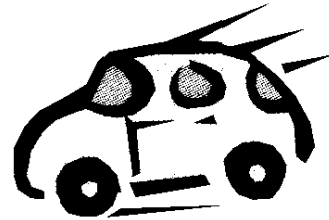
rallentando

= geleidelijk langzamer worden
(afgekort schrijven we: **rall.**)

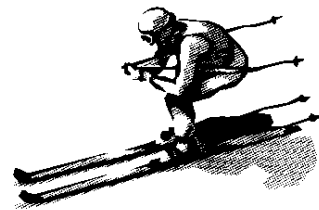
ritenuto

= plotseling langzamer worden
(afgekort schrijven we: **rit.**)

accelerando

= versnellen
(afgekort schrijven we: **accel.**)

stringendo

= sneller en sterker worden
(afgekort schrijven we: **string.**)

poco ritenuto

= een beetje langzamer worden
(**poco** betekent 'een beetje')

poco a poco accel.

= beetje bij beetje versnellen

Wat betekent nu: **poco a poco stringendo**?
(vul het in op de stippellijn)

6 Mollen en kruizen als vaste voortekens

Een mol voor een noot geeft aan dat de toon verlaagd wordt.

Een mol - $\flat$ - verlaagt met een halve toonsafstand.

Een manier om dit te onthouden is: een mol kruipt in de grond (omlaag)

Een kruis voor een noot geeft aan dat de toon verhoogd wordt.

Een kruis - $\sharp$ - verhoogt met een halve toonsafstand.

Een manier om dit te onthouden is:

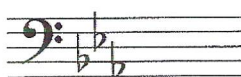
een kruis staat boven op de kerk (omhoog)

Vaste voortekens zijn mollen en kruizen die aan de sleutel staan en die het hele stuk geldig zijn.

De **vaste** mollen die je aan de sleutel moet kennen heten: Bes; Es; As.

De volgorde van de mollen aan de sleutel is altijd dezelfde: de eerste heet Bes, de tweede Es en de derde As.

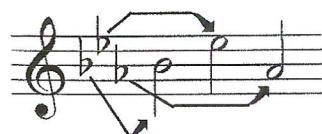
De **vaste** kruizen die je aan de sleutel moet kennen heten: Fis; Cis; Gis.

De volgorde van de kruizen aan de sleutel is altijd dezelfde: de eerste heet Fis, de tweede Cis en de derde Gis.

De mollen en kruizen worden **op** of **tussen** de lijnen neergezet.

De plaats van het voorteken komt overeen met de plaats van de noot waar hij bijhoort.

Wanneer je een herstellingsteken $\natural$ ziet staan geldt de $\flat$ of $\sharp$ in die maat niet meer.

7 Mollen, kruizen en herstellingstekens als toevallige voortekens

In het vorige hoofdstuk heb je gezien dat vaste voortekens meteen achter de sleutel staan. Er is nog een andere groep voortekens: de toevallige. Het woord zegt het al: **toevallige voortekens** kunnen overal in een stuk opduiken.

De verschillen tussen vaste en toevallige voortekens:

- * vaste voortekens staan meteen achter de sleutel
toevallige voortekens kunnen overal staan
- * vaste voortekens blijven het hele stuk gelden
toevallige voortekens gelden tot aan de maatstreep

Een **herstellingsteken** zorgt ervoor dat een vast of een toevallig voorteken voor de rest van die maat niet meer geldt. Als een noot met een herstellingsteken, een kruis of een mol overgebonden is naar de volgende maat, blijft het teken gelden totdat die noot is afgelopen. Kijk maar eens naar voorbeeld 2.

Voorbeeld 1:

Hier geldt de CIS alleen in maat 2. In maat 3 heet de noot gewoon C.

Voorbeeld 2:

De AS in maat 2 geldt ook in maat 3. De DES in maat 6 wordt hersteld door het herstellings-teken.

Opmerkingen over het notenschrift:

Is je opgevallen dat wanneer het bolletje van de noot boven de 3e lijn staat, de stok meestal naar beneden toe staat? En andersom, dat wanneer het bolletje van de noot onder de 3e lijn staat, de stok meestal naar boven toe staat? Op de 3e lijn mag je kiezen of de stok naar boven of naar beneden toe staat! Kijk ook eens wanneer de stok rechts of links van het bolletje staat.

8 Notenwaarden

De notenwaarden

In 1 hele noot

passen 2 halve noten

of 4 kwartnoten

of 8 achtste noten

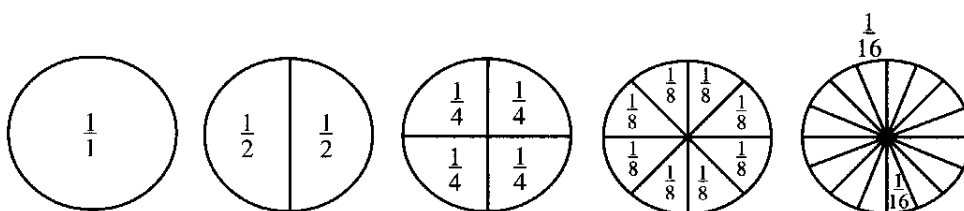
of 16 zestiende noten

hier hebben de zestienden
en de achtsten **waardestrep**

en hier
vlaggetjes!

De hele noot kan steeds in kleinere stukken verdeeld worden. Je kunt dat nog duidelijker laten zien door de volgende tekeningen:

1

$$2 \times \frac{1}{2} = \frac{2}{2} = 1$$

$$4 \times \frac{1}{4} = \frac{4}{4} = 1$$

$$8 \times \frac{1}{8} = \frac{8}{8} = 1$$

$$16 \times \frac{1}{16} = \frac{16}{16} = 1$$

Er gaan

2

in een

Er gaan

4

in een

Er gaan

8

in een

Er gaan

16

in een

9 Maat

Wanneer je naar muziek luistert, hoor je dat de tonen steeds in groepjes bij elkaar horen. Eén zo'n groepje duurt telkens even lang, evenveel tellen. In het ene stuk heb je steeds groepjes van twee tellen, in het andere duurt elke groepje drie of vier tellen. Zo'n groepje tellen noem je een **maat**.

Wanneer je kijkt naar muziek op papier, herken je die maten meteen: aan het eind van elke maat staat een maatstreep.

- In het muziekschrift worden maten aangegeven door **maatstrepen**:

- De ruimte tussen de strepen noemen we dan 'maat'.

- De laatste maatstreep van een muziekstuk heet de **slotstreep**: zoals je ziet een dunne en een dikke streep vlak bij elkaar.

- Aan het begin van een muziekstuk wordt aangegeven hoeveel tellen een maat duurt. Dit wordt aangegeven door het **maatteken**. Het maatteken bestaat (meestal) uit twee cijfers die boven elkaar staan.

- Het bovenste getal geeft het aantal tellen per maat aan: $\frac{3}{?}$
- Het onderste getal geeft aan welke notenwaarde één tel duurt: $\frac{?}{4}$ (hier dus de kwartnoot)

- $\frac{3}{4}$ of = drie tellen in de maat en de kwartnoot duurt één tel.
- $\frac{5}{4}$ of = vijf tellen in de maat en de kwartnoot duurt één tel.
- $\frac{3}{8}$ of = drie tellen in de maat en de duurt één tel.
- $\frac{6}{8}$ of = tellen in de maat en de duurt één tel.

Soms bestaat het maatteken niet uit cijfers maar uit **andere tekens**. De meest voorkomende zijn:

- **C** = $\frac{4}{4}$

- of $\frac{2}{2}$ = tellen in de maat en de is één tel.

Schrijf onder de noot hoeveel tellen hij duurt:

In de onderstaande maten klopt **soms** het aantal tellen niet.

Verbeter dan de maat door de tellen er onder te schrijven en extra noten in te vullen!

Theorie A vragen hst. 8, 9 en 19

- 1) Noem de enharmonisch gelijke tonen:

cis klinkt als _____

fis klinkt als _____

as klinkt als _____

eis! klinkt als _____

ces klinkt als _____

- 2) Hoeveel zitten er in een ? _____

Hoeveel zitten er in een ? _____

- 3) Wat betekent:

3

8

4

4

♯

- 4) Tussen welke tonen zit een halve toonsafstand?

10 Rusttekens

In de muziek komt het ook vaak voor dat het hele orkest of bepaalde instrumenten **even geen toon spelen**. Korte pauzes dus, die soms ook wel wat langer kunnen zijn. Hiervoor hebben we in het muziekschrift speciale tekens; de zogenaamde **rusttekens**.

De volgende rusttekens komen veel voor.

de hele rust duurt even lang als de hele noot

de halve rust duurt even lang als de halve noot

de kwart rust duurt even lang als de kwart noot

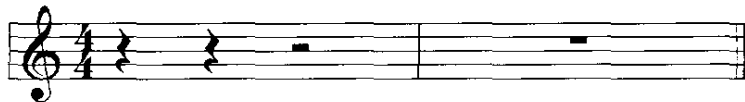
de achtste rust duurt even lang als de achtste noot

de zestiende rust duurt even lang als de zestiende noot

Rustvoorbeelden met maatsoorten:

kwartrust halve rust hele rust
1 tel 2 tellen 4 tellen

Klopt het aantal tellen rust in deze maten?

kwartrust achtste rust hele rust
2 tellen 1 tel 6 tellen

Klopt het aantal tellen rust in deze maten?

Vergelijk de waarde van de rusten in $\frac{4}{4}$ en $\frac{6}{8}$.

kwartrust halve rust hele rust
 $\frac{1}{2}$ tel 1 tel 2 tellen

Klopt het aantal tellen rust in deze maten?

Vergelijk de rustwaarden in de $\frac{4}{4}$, $\frac{6}{8}$ en $\frac{2}{2}$.

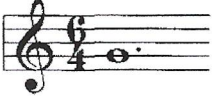
Wat valt je op aan de hele rust?

De hele rust heeft het aantal tellen dat door het bovenste cijfer van de maatsoort wordt aangegeven. (er zijn uitzonderingen op deze regel)

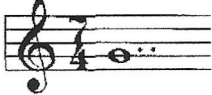

11 De punt achter de noot of achter de rust

- Een **punt** of stip achter de noot verlengt die noot met de helft van de waarde.

Bijvoorbeeld: hele noot met 1 punt = $4 + 2 = 6$ tellen

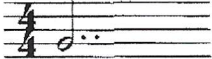
- Soms zien we ook wel eens **twee punten** (of stippen) achter een noot staan. De tweede punt verlengt die noot dan nog eens met de helft van de waarde van de eerste punt.

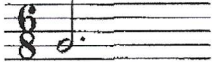
Bijvoorbeeld: hele noot met 2 punten = $4 + 2 + 1 = 7$ tellen

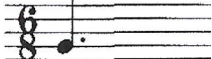
Hoe lang duren de volgende noten?

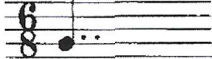
- **C** of = + = tellen

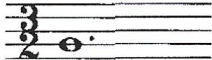
- = + = tellen

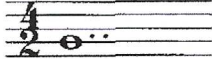
- **C** of = + + = tellen

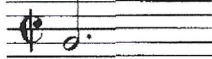
- = + = tellen

- = + = tellen

- = + + = tellen

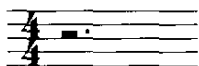
- = + = tellen

- = + + = tellen

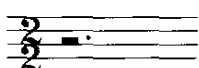
- = + = tellen

Ook de rusttekens kunnen met een punt worden verlengd.
 Voor verlenging gelden dezelfde regels als bij de noten.

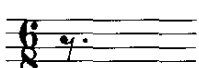
Hoe lang duren de volgende rusten?

- = + = tellen

- = + = tellen

- = + = tellen

- = + = tellen

- = + = tellen

12 Maatstrepen plaatsen

Zet in onderstaande muziekstukjes de maatstrepen op de goede plaats.

1

2

3

4

5

13 Maatsoorten

In de muziek wordt een groot aantal maatsoorten gebruikt.

Bijvoorbeeld: $\frac{2}{4}$ $\frac{3}{4}$ $\frac{4}{4}$ $\frac{2}{2}$ $\frac{3}{8}$ $\frac{6}{8}$

Hoe heet deze $\frac{2}{2}$ maatsoort ook alweer?

Voor het A-examen leren we twee groepen maatsoorten kennen:

1 ENKELVOUDIGE MAATSOORTEN

2 SAMENGESTELDE MAATSOORTEN

Deze twee hoofdgroepen worden op hun beurt weer onderverdeeld in:

Tweedelige maatsoorten

Driedelige maatsoorten

Enkelvoudige maatsoorten

Enkelvoudige maatsoorten zijn maatsoorten waarvan het bovenste getal een **2** of een **3** is.

Bijvoorbeeld een $\frac{2}{4}$ of een $\frac{3}{4}$ maat.

De eerste tel van de maat noemen we het **zware maatdeel**.

Dit wordt ook wel **maataccent** genoemd.

Elke maatsoort begint met zo'n maataccent of zwaar maatdeel.

Enkelvoudige tweedelige maatsoorten

Dit zijn maatsoorten die allemaal als bovenste getal een **2** hebben.

Bijvoorbeeld: $\frac{2}{2}$ $\frac{2}{4}$ $\frac{2}{8}$

Tik, klap, speel of zing onderstaande drie voorbeelden eens. Wat valt je op?

Enkelvoudig driedelige maatsoorten

Enkelvoudige driedelige maatsoorten zijn maatsoorten waarvan het bovenste getal een **3** is.

Bijvoorbeeld: $\frac{3}{2}$ $\frac{3}{4}$ $\frac{3}{8}$

Tik, klap, speel of zing onderstaande voorbeelden eens.

Welke van de drie bovenstaande ritmes **klinken** hetzelfde?

Samengestelde maatsoorten

Wanneer er **meer dan drie tellen** in de maat voorkomen spreken we van samengestelde maatsoorten. Samengestelde maatsoorten bestaan uit meerdere enkelvoudige maatsoorten bij elkaar. Omdat er meer dan drie tellen zijn komen er **meer maataccenten**. Niet al deze accenten zijn even belangrijk, sommige zijn lichtere accenten.

Deze **lichte** accenten krijgen iets minder nadruk. Een licht accent noemen we ook: **licht maatdeel**.

De samengestelde maatsoorten zijn, net zoals de enkelvoudige maatsoorten, onder te verdelen in:

2-delige maatsoorten

3-delige maatsoorten

Voorbeelden:

Samengesteld 2-delig: $\frac{4}{4}$ is samengesteld uit $\frac{2}{4}$ en $\frac{2}{4}$ (dus tweedelig)

Samengesteld 3-delig: $\frac{9}{8}$ is samengesteld uit $\frac{3}{8}$ en $\frac{3}{8}$ en $\frac{3}{8}$ (dus driedelig)

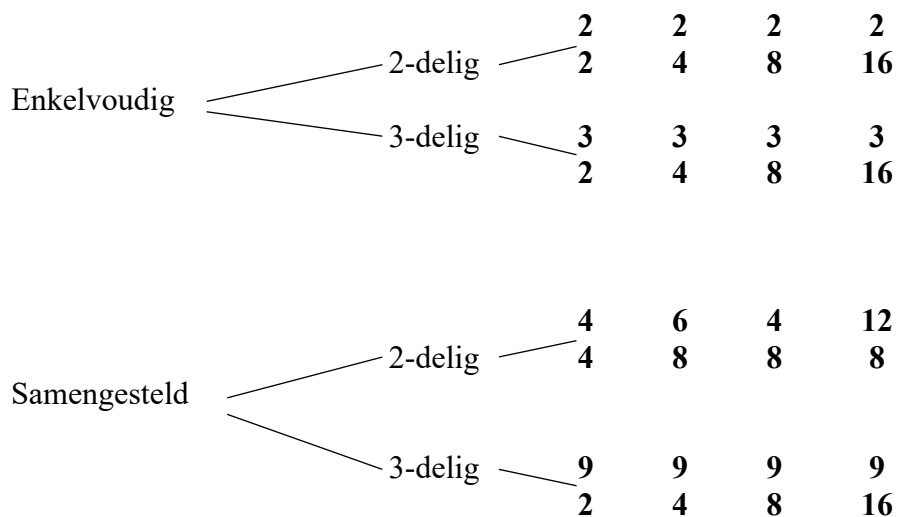
$>$ = zwaar $—$ = licht

Bij de achtste maatsoorten worden de achtste noten in groepjes van drie geplaatst.

Samenvatting indeling maatsoorten

De maatsoorten worden verdeeld in enkelvoudig en samengesteld en ook in 2-delig of 3-delig.

Maatsoorten met een 2 of een 3 bovenaan zijn altijd enkelvoudig.

Maatsoorten met een 2 bovenaan zijn altijd enkelvoudig 2-delig.

Maatsoorten met een 3 bovenaan zijn altijd enkelvoudig 3-delig.

Bij de samengestelde maatsoorten is het afhankelijk van het aantal accenten per maat of de maatsoort 2- of 3-delig is.

Bv. $\frac{6}{8}$ = 2 x 3 achtste noten = 2-delig

$\frac{9}{8}$ = 3 x 3 achtste noten = 3-delig

$\frac{4}{4}$ = 2 x 2 kwart noten = 2-delig

14 Articulatie

Van mensen die praten en de woorden niet duidelijk en juist uitspreken zeggen we dat die mensen niet goed articuleren.

Net als bij het spreken is articulatie in de muziek erg belangrijk. Articulatie in de muziek is de manier waarop je de tonen 'uitspreekt', of **de manier waarop** de tonen gespeeld worden.

Een muziekstuk dat grappig en vrolijk moet klinken komt vaak het beste tot zijn recht wanneer het met **staccato** (los van elkaar of kort) gearticuleerd wordt. Een droevig stuk muziek kun je beter **legato** (tonen 'aan elkaar gebonden') spelen of **portato** (breed, maar niet gebonden).

Articulatie wordt boven en onder de noten aangegeven met speciale tekens.

Hier volgen een aantal van die tekens.

Staccato = los van elkaar of kort spelen; scherp articuleren.

De tonen worden gespeeld alsof er tussen de tonen een kleine rust staat.

Staccato wordt aangegeven door punten onder of boven de noten.

Legato = gebonden spelen; de tonen 'lossen in elkaar op'; de luchtstroom wordt niet onderbroken.

Legato wordt aangegeven door een boog onder of boven de noten.

Portato = breed spelen maar niet gebonden; de tonen worden wel apart aangezet maar ook zo lang mogelijk uitgehouden. De tonen zijn net hoorbaar van elkaar gescheiden.

Portato kan op twee manieren worden aangegeven: door horizontale streepjes, of door een boog met punten boven of onder de noot.

Marcato = iedere toon benadrukken; de toon een accent geven;

Marcato wordt soms ook zo aangeduid:

15 Articulatie oefeningen om te zingen en te spelen

Lees de volgende voorbeelden door. Kijk eens welke **articulatie tekens** er zijn aangegeven.

- hoe noem je die articulatie-tekens?
- hoe articuleer je de tonen? Probeer het op je instrument!
- kun je het verschil ook horen?

Laat je docent eens verschillende manieren voordoen en jij moet dan zeggen welke articulatie-manieren het waren: je kunt kiezen uit *legato*, *staccato*, *portato* en *marcato*.

Andante

Largo

Allegro

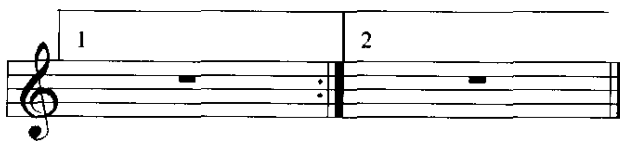
In Den Haag

16 Herhalingstekens

Twee dubbele maatstrepen met de puntjes naar binnen betekent: het gedeelte tussen deze tekens moet worden herhaald.

Het ééntje en het tweetje (in het Italiaans: "prima volta", "secunda volta").
Je speelt eerst de noten onder het ééntje, daarna herhalen, als je weer bij het ééntje komt, dan sla je dit ééntje over, en gaat verder met de noten die onder het tweetje staan.

Bijvoorbeeld:

D.C. = Da Capo = van voren af aan

Bijvoorbeeld:

D.C. al Fine = van voren af aan tot Fine

⌘ = D.S. = Dal Segno (spreek uit: "Dal Senjo" = herhalen vanaf het teken

Bijvoorbeeld:

⌘ al Fine = D.S. al Fine = herhalen vanaf het teken tot Fine

Bijvoorbeeld:

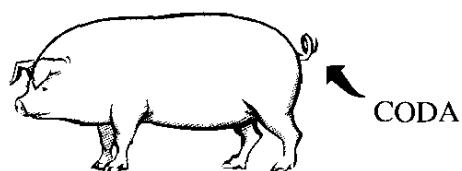

Je speelt dus eerst langs het eerste ⌘ en *Fine* tot aan het eind van de regel;

dan ga je terug naar het ⌘ en speel je vanaf dit teken tot aan de dubbele streep bij *Fine*.

D.C. al Coda = Da Capo al Coda

⊕ = CODA teken. Een CODA is een slotstuk; eigenlijk een muzikaal 'staartje'.

herhaal van het begin tot aan het codateken, dan direct op het coda gaan (volg de pijlen)

D.S. al Coda = Dal Segno al Coda

Herhaal vanaf het tot aan het codateken en dan direct naar het coda gaan.

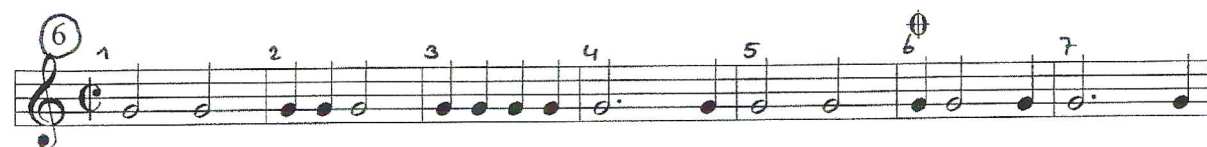
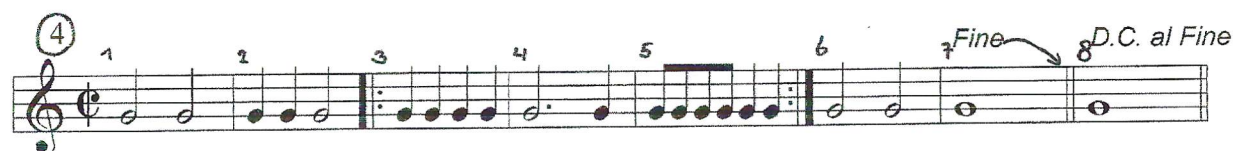
Bij D.C. (al Fine) en D.S. (al Fine) is het meestal zo dat tussentijdse herhalingen komen te vervallen. Maar er zijn wel uitzonderingen!

Soms staat er bijvoorbeeld:

D.C. con rep. = con ripetizione = met herhalingen

Nu gaan we kijken of jij zelf kunt aangeven hoe de volgende stukjes gespeeld moeten worden.

- 1 Eerst alleen met je vinger langs het stukje gaan.
- 2 Daarna ook het ritme meeklappen, zingen of spelen.

17 De fermate

Dit teken boven een noot of rustteken heet **Fermate**.

De noot of rust waar de boven staat moet langer dan normaal aangehouden worden.

Je mag zelf weten hoeveel langer de toon of de rust duurt. Het hangt dus af van jouw smaak.

Wanneer je in een orkest speelt, bepaalt de dirigent hoe lang die toon of rust duurt.

Het karakter en het tempo van het muziekstuk zijn heel belangrijk voor het bepalen van de lengte van de fermate.

Bijvoorbeeld:

18 De opmaat

Een muziekstuk begint niet altijd op de eerste tel van de maat. Heel vaak begint een stuk al vóór de eerste tel. Als dat het geval is spreken we van een **opmaat**.

De opmaat en de laatste maat van het muziekstuk vormen dan samen één hele maat.

Bijvoorbeeld:

Bijvoorbeeld:

Bijvoorbeeld:

19 Ons toonsysteem

Stamtonen zijn tonen zonder kruizen of mollen.

Zoals je weet gebruiken we de eerste zeven letters van het alfabet om de tonen een naam te geven (A - B - C - D - E - F - G)

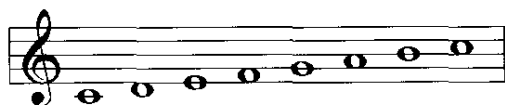
We bekijken dit rijtje noten:

C D E F G A B C

We noemen dit rijtje de stamtoonladder van C, omdat deze geen kruizen of mollen heeft.

Een toonladder is een ladder van tonen.

Tussen de tonen zitten afstanden net als bij een gewone trap.

Er is één verschil: de afstanden tussen de toontrappen zijn niet allemaal gelijk. Meestal is de afstand (= **interval**; zie ook Hoofdstuk **Intervallen**) tussen twee tonen een hele toonsafstand; maar soms ook een halve toonsafstand.

Op een toetsinstrument (bijvoorbeeld op een piano of een keyboard) ziet de stamtoonladder er zo uit:

Zoals je ziet: er zijn witte en zwarte toetsen.

De witte toetsen vormen de stamtoonladder van C.

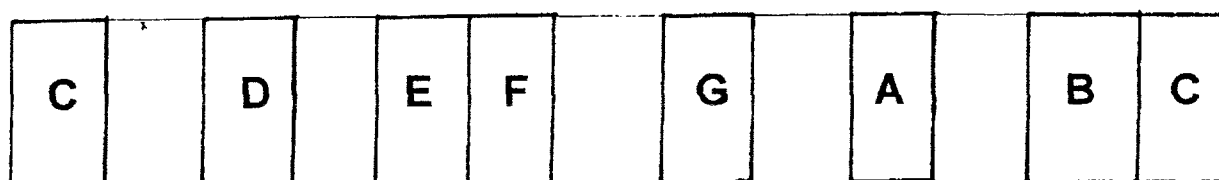
Ga je van de ene toets naar de volgende toets, dan leg je elke keer een halve toonsafstand af.
Na de C komt een zwarte toets: dat is een halve toonsafstand.

Wat valt je op?

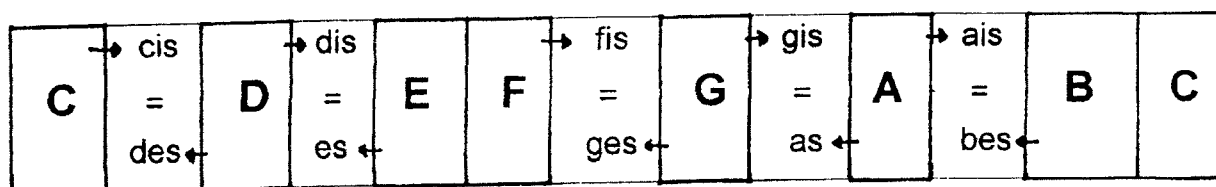
Tussen de E - F en tussen de B - C zit géén zwarte toets.

TUSSEN E - F EN B - C ZIT DUS MAAR EEN HALVE TOONSAFSTAND, terwijl
tussen de andere een hele toonsafstand zit.

In het volgende schema kun je dit goed zien. Elk blokje is een halve toonsafstand!

Stamtonen kun je door middel van kruizen en mollen een halve toon verhogen of verlagen.

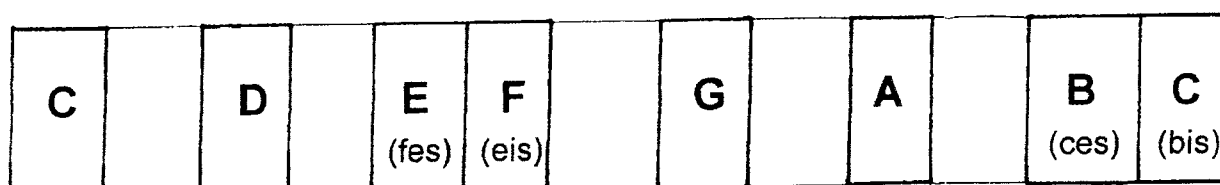

De kruizen en de mollen die je hier ziet zijn in dit geval de zwarte toetsen.

Met andere woorden: een **CIS** klinkt als een **DES**
een **DIS** klinkt als een **ES**
een **FIS** klinkt als een **GES** enz.

Dit noemen we ENHARMONISCH GELIJKE TONEN.

Maar hoe zit dit nu als je een kruis voor bv. een E zet? Vanuit E een ½ toon (1 vakje) omhoog
dan kom je bij de F! Een Eis (E met een kruis) is dus hetzelfde als een F.

Probeer het nu uit je hoofd.

Welke noot klinkt hetzelfde als:

Dis _____

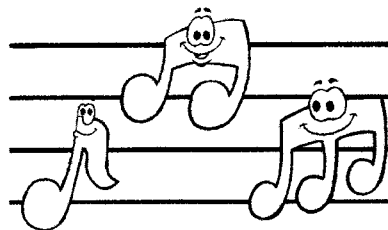
Bes _____

Gis _____

Es _____

Cis _____

Fes! _____

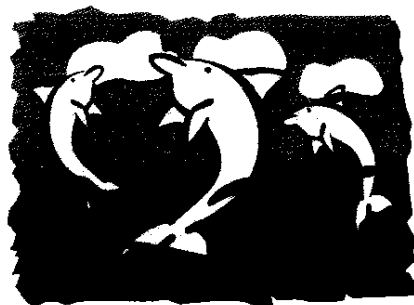

20 Intervallen, grote tertstoonladder

Een **interval** is de afstand in hoogte tussen twee tonen.

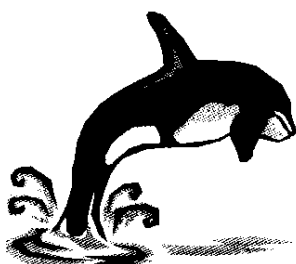
Elk interval heeft een naam. De hoofdnamen zijn:

PRIME	wordt ook wel aangegeven door het cijfer	1
SECUNDE	wordt ook wel aangegeven door het cijfer	2
TERTS	wordt ook wel aangegeven door het cijfer	3
KWART	wordt ook wel aangegeven door het cijfer	4
KWINT	wordt ook wel aangegeven door het cijfer	5
SEXT	wordt ook wel aangegeven door het cijfer	6
SEPTIME	wordt ook wel aangegeven door het cijfer	7
OKTAAF	wordt ook wel aangegeven door het cijfer	8

In notenbeeld ziet het er als volgt uit:

prime (1) secunde (2) terts (3) kwart (4) kwint (5) sext (6) septiem (7) oktaaf (8)

In het vorige hoofdstuk hebben we geleerd dat de afstand tussen twee tonen niet altijd gelijk is!!

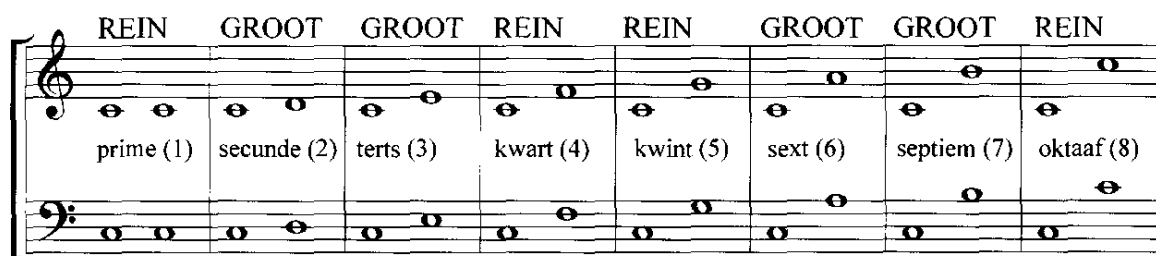
Bijvoorbeeld:

De afstand C - E is twee hele tonen, maar de afstand C - ES is anderhalve toon.

Toch noemen we beide toonsafstanden **TERTS**.

Om verwarring te voorkomen geven we de intervallen daarom **bijnamen**.

Voorlopig houden wij ons alleen maar bezig met de intervallen zoals ze voorkomen in de stamtoonladder van C.

Let op:

1, 4, 5 en 8 noemen we rein.

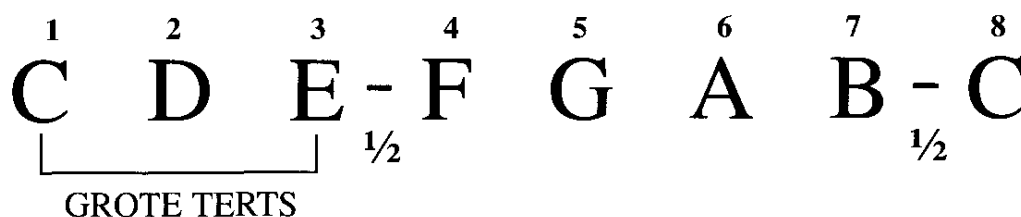
2, 3, 6 en 7 noemen we groot.

Dus de afstand C - E noemen we een **GROTE TERTS**, omdat de E de derde toon is van de toonladder van C.

We noemen daarom onze STAMTOONLADDER de **GROTE TERTSTOONLADDER van C**, of kortweg: **C - GROOT**

of: **C - MAJEUR** (dus C-groot en C-majeur betekenen hetzelfde!)

Een kenmerk van die toonladder is dat de terts groot is en dat tussen de E en de F en tussen de B en de C een halve toonsafstand zit.

Alle grote tertstoonladders hebben dezelfde opbouw.

In C-groot zitten de halve tonen tussen de E en de F en tussen de B en de C.

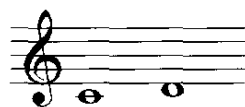
Dat is dus tussen de **3e en de 4e** toon en tussen de **7e en de 8e** toon.

Dit geldt voor alle grote tertstoonladders!!

Probeer de volgende intervallen ook op het gehoor te herkennen:

(reine) prime 2 dezelfde klanken na elkaar

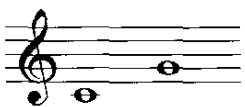
(grote) secunde de eerste 2 tonen van 'Vader Jacob' of
de eerste 2 tonen van de majeur ladder (do - re)

(grote) terts de eerste 2 tonen van '1, 2, 3, 4 Hoedje van Papier' of
de eerste 2 tonen van 'Er is een kindeke...'

(reine) kwart de eerste 2 tonen van het 'Wilhelmus'

(reine) kwint de eerste 4 tonen van 'Kortjakje'

Theorie A vragen hst. 20

- 1) Welke intervallen zijn rein?

Welke intervallen zijn groot?

- 2) Benoem de volgende intervallen:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

- 3) Noem twee andere namen voor de grote tertstoonladder van C

4) Bouw de volgende intervallen:

Reine kwart op C _____

Grote terts op F _____

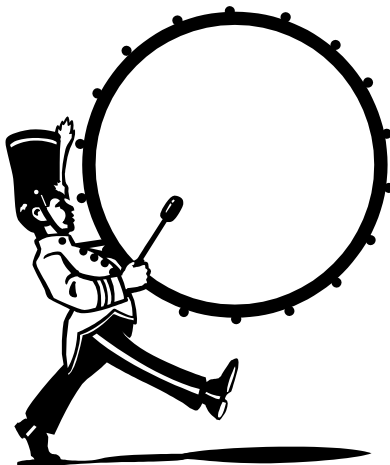
Rein octaaf op D _____

Grote septime op F _____

Grote secunde op G _____

Reine prime op D _____

Grote sext op C _____

21 De grote tertstoonladder of majeuretoonladder

We hebben in hoofdstuk ¹⁹ gezien dat tussen de stamtonen (c-d-e-etc.) niet altijd een hele toonsafstand zit, maar soms ook maar een halve toonsafstand. Weet je ze nog?
Tussen ____ - ____ en ____ - ____!

Speel je dus op je instrument vanaf C de stamtonen naar boven toe dan speel je dus hele en halve afstanden, maar dat valt je waarschijnlijk niet op. Voor jou klinkt gewoon een normale toonladder.

Deze gewone toonladder noemen we de **GROTE TERTSTOONLADDER**.

Wanneer we nu de tonen van de grote tertstoonladder van C cijfers geven, dan ziet dat er zo uit:

C	D	E - F	G	A	B - C		
1	2	3	4	5	6	7	8

We weten dat tussen e - f en tussen b - c halve toonsafstanden zitten, dus kunnen we nu ook zien dat bij de grote tertstoonladder

De halve toonsafstanden zitten tussen de 3e en de 4e toon en tussen de 7e en de 8e toon.

Dit geldt voor alle grote tertstoonladders.

Je kunt vanaf iedere toon een grote tertstoonladder spelen, maar.... dat gaat niet zomaar kijk nog maar eens naar het schema uit hst. 17:

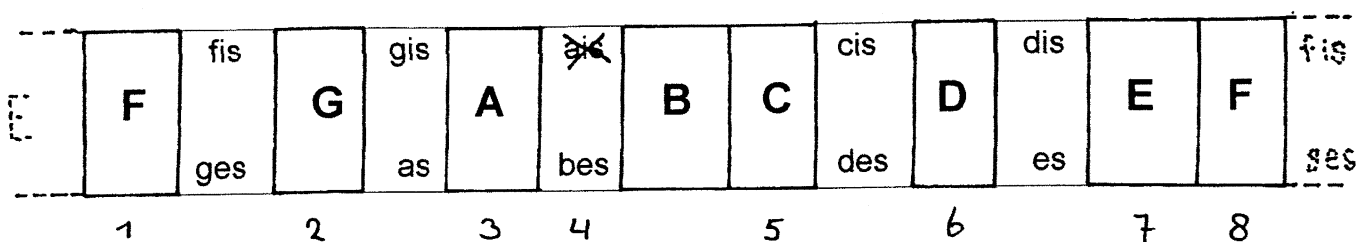
C		D		E	F		G		A		B	C		D		E	F		G		A		B
---	--	---	--	---	---	--	---	--	---	--	---	---	--	---	--	---	---	--	---	--	---	--	---

Zou je bv. op E beginnen en gewoon via de stamtonen omhoog gaan, dan zou de eerste stap (de 1e naar de 2e toon) E - F een halve afstand zijn. Bij de grote tertstoonladder zijn alleen de afstanden 3 - 4 en 7 - 8 zijn half dus dat zou al direct niet kloppen.

Om de toonladders toch kloppend te maken gaan we gebruik maken van kruizen en mollen:

Bv. de toonladder van F:

We beginnen op F en gaan dan steeds zoveel vakjes vooruit als nodig is, d.w.z. steeds een hele afstand, behalve tussen de tonen 3 - 4 en tussen 7 - 8.

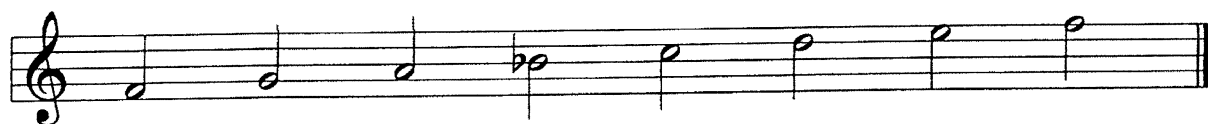

Als vierde toon hebben we dus de ais=bes.

De regel is: een stamtoon mogen we nooit twee keer gebruiken.

De A is de 3e toon, dus is het niet ais maar BES.

In de notenbalk ziet de toonladder van F er dus zo uit:

Je ziet dat iedere stamtoon wordt gebruikt.

We zeggen nu dus: de toonladder van F heeft 1 mol.

Toonladders met kruizen

Het **tweede deel** van de toonladder wordt als eerste deel van de volgende toonladder gebruikt. Het startpunt is telkens de 5de toon. (Denk je eraan de notennaam erboven te schrijven?) De zevende toon wordt steeds verhoogd en krijgt er dus een **kruis** bij!

C

C D E - F G A B - C

1 2 3 - 4 5 6 7 - 8

De halve toons-afstanden bevinden zich tussen: E - F en B - C

G

1 2 3 - 4 5 6 7 - 8

De halve toons-afstanden bevinden zich tussen: ____ - ____ en ____ - ____

D

1 2 3 - 4 5 6 7 - 8

De halve toons-afstanden bevinden zich tussen: ____ - ____ en ____ - ____

A

1 2 3 - 4 5 6 7 - 8

De halve toons-afstanden bevinden zich tussen: ____ - ____ en ____ - ____

voortekens invullen!

C

C D E - F G A B - C

1 2 3 - 4 5 6 7 - 8

De halve toons-afstanden bevinden zich tussen: E - F en B - C

G

1 2 3 - 4 5 6 7 - 8

De halve toons-afstanden bevinden zich tussen: ____ - ____ en ____ - ____

D

1 2 3 - 4 5 6 7 - 8

De halve toons-afstanden bevinden zich tussen: ____ - ____ en ____ - ____

A

1 2 3 - 4 5 6 7 - 8

De halve toons-afstanden bevinden zich tussen: ____ - ____ en ____ - ____

Toonladders met mollen

Het **tweede deel** van de toonladder wordt als eerste deel van de volgende toonladder gebruikt.
 Het startpunt is telkens de 5de toon naar beneden. (Dit is hetzelfde als de 4de toon naar boven!!!)
 De vierde toon wordt steeds verlaagd en krijgt er dus een **mol** bij!

C

C D E - F G A B - C
1 2 3 - 4 5 6 7 - 8

De halve toons-
afstanden bevinden
zich tussen:
E - F en B - C

F

1 2 3 - 4 5 6 7 - 8

De halve toons-
afstanden bevinden
zich tussen:
___ - ___ en ___ - ___

Bes

1 2 3 - 4 5 6 7 - 8

De halve toons-
afstanden bevinden
zich tussen:
___ - ___ en ___ - ___

Es

1 2 3 - 4 5 6 7 - 8

voortekens invullen!

C

C D E - F G A B - C
1 2 3 - 4 5 6 7 - 8

De halve toons-
afstanden bevinden
zich tussen:
E - F en B - C

F

1 2 3 - 4 5 6 7 - 8

De halve toons-
afstanden bevinden
zich tussen:
___ - ___ en ___ - ___

Bes

1 2 3 - 4 5 6 7 - 8

De halve toons-
afstanden bevinden
zich tussen:
___ - ___ en ___ - ___

Es

1 2 3 - 4 5 6 7 - 8

De halve toons-
afstanden bevinden
zich tussen:
___ - ___ en ___ - ___

De afgelopen bladzijden heb je de toonladders met de kruizen en de mollen opgeschreven door de hele en de halve toonafstanden te tellen. Tijdens je A praktijkexamen is het ook de bedoeling dat je toonladders speelt, het is dan heel veel werk om op deze manier uit te zoeken hoeveel kruizen of mollen je nodig hebt.

Daarom zetten we ze nog een keer op een rij:

De toonladder van C heeft niets aan de sleutel.

De toonladders met de kruizen zijn:

G (1#) D (2#) A(3#)

De toonladders met de mollen zijn:

F (1b) Bes (2b) Es (3b)

Leer deze heel goed uit je hoofd, want dit zul je nog vaak nodig hebben!

Nu je de toonladders tot en met drie kruizen en mollen hebt gevonden, kunnen we de namen van de intervallen toepassen.

Zoals je gezien hebt in het hoofdstuk over de intervallen zijn in een grote tertstoonladder de intervallen:

***1, 4, 5 en 8 altijd rein,
2, 3, 6 en 7 altijd groot.***

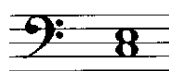
Dit geldt voor alle grote tertstoonladders.

Schrijf bij de oefeningen hieronder de volledige naam van het interval op de stippellijn.
Kies je eigen sleutel.

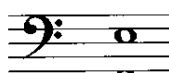
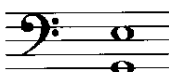
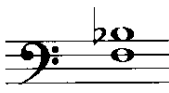
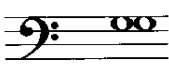
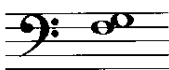
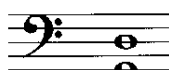
bijvoorbeeld:

grote terts

bijvoorbeeld:

grote terts

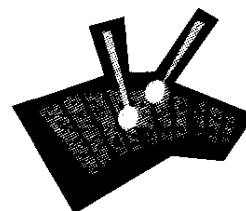
22 Drieklanken

Wat is een **drieklank**?

De naam zegt het al: **een klank van drie tonen**.

Wanneer je een blaasinstrument bespeelt, kun je niet gelijktijdig de 3 tonen van een drieklank spelen. Je kunt ze wel ná elkaar spelen. Dat noemen we het spelen van een gebroken drieklank. Wanneer je de tonen van de drieklank gelijktijdig wilt spelen dan kun je dat doen op een toetsinstrument. Voorbeelden van toetsinstrumenten zijn: piano, keyboard of accordeon. Het gelijktijdig spelen van de tonen van een drieklank kan bijvoorbeeld ook op een klokkenspel of een xylofoon: dit zijn zogenaamde melodische slaginstrumenten.

Een ander woord voor drieklank is **ACCOORD**.

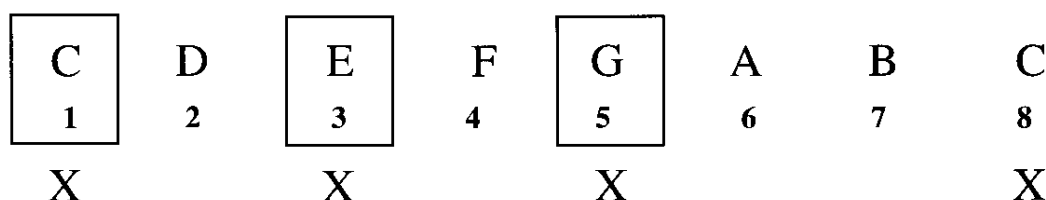
Een drieklank of accoord bestaat uit de volgende tonen van de ladder:

De PRIME (1)

De TERTS (3)

De KWINT (5)

Voorbeeld:

De drieklank van de grote tertstoonladder van C bestaat dus uit:

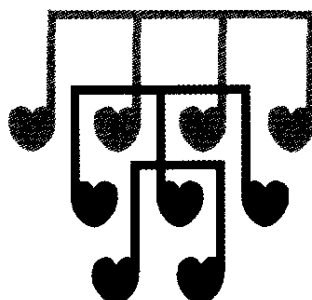
C E G

De eerste toon wordt ook wel **grondtoon** genoemd.

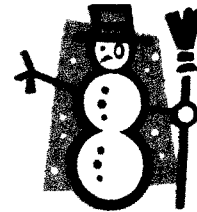
Als je de drieklank in de les speelt, speel je meestal de 8e toon van de toonladder erbij.

Dus: je begint op de **grondtoon**, dan speel je de **terts**, dan de **kwint** en als laatste het **octaaf**.

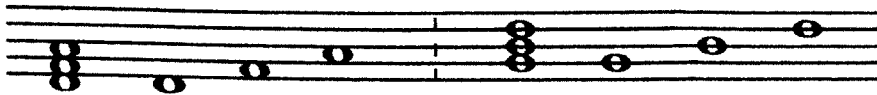
Als je van het octaaf vervolgens ook weer naar beneden gaat klinkt het echt helemaal 'af'. Je hebt dan een **lang gebroken drieklank** gespeeld. (zie de notenvoorbeelden op de volgende bladzijde)

Een Drieklank is een samenklank van drie noten. Dat is gemakkelijk !
 Wij gaan nu speciale drieklanken bouwen: de grote drieklank:

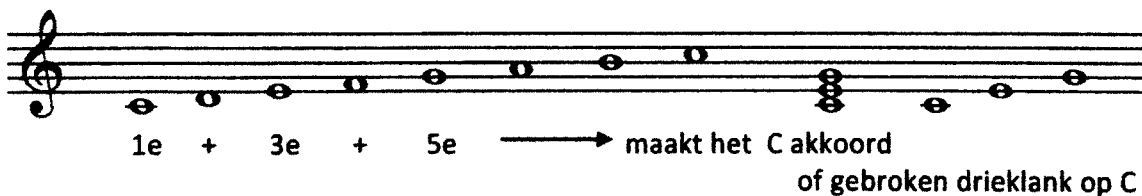
⚠ De Drieklank of akkoord ziet er altijd uit als een sneeuwpop

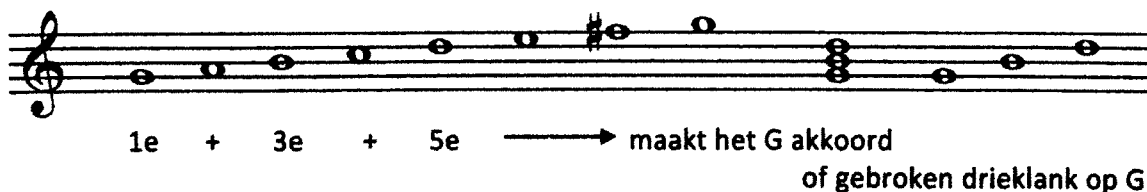
Hoe maken we nu zo'n akkoord?

In het vorige hoofdstuk hebben we toonladders geleerd.
 Als we nu de 1e, de 3e en de 5e toon pakken van een Majeur Toonladder (de gewone)
 hebben we het akkoord. We noemen het akkoord naar de onderste toon, de grondtoon.

We zien de toonladder van C en maken het **C akkoord**:

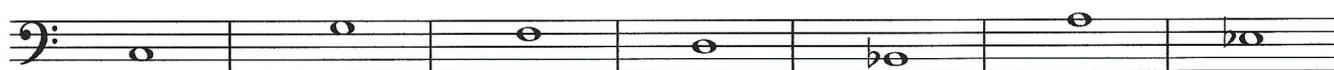
Nu bekijken we de toonladder van G en maken het **G akkoord**:

⚠ Een akkoord is twee tertsen op elkaar (zie intervallen Hoofdstuk 5 I)

Bouw de volgende drieklanken: (denk aan de toonsoort!)

23 Geluid, stemming en omvang

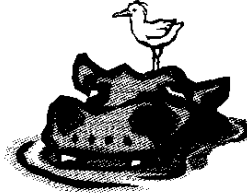
Geluid is een verzamelnaam voor alles wat je kunt horen.

Wanneer je wilt praten of zingen, haal je eerst **adem**, de lucht gaat dan langs je stembanden (snaren), die brengen de lucht in trilling en de mondholte verandert het geluid.

Zeg maar eens "oei". Eerst is er veel ruimte in je mond (oe), en dan weinig (i).

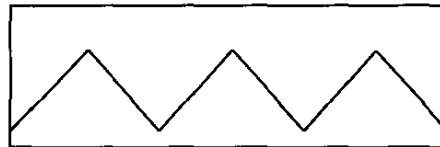
Geluid ontstaat dus door dat de lucht in trilling wordt gebracht. De trillingen verplaatsen zich door de lucht. Je kunt trillingen in de lucht vergelijken met trillingen in het water.

Wanneer zich iets in het water beweegt zie je golfjes die zich vanuit het middelpunt steeds verder verplaatsen. Het ene golfje duwt de andere voort.

Er zijn twee soorten trillingen: **regelmatige** en **onregelmatige**.

Regelmatige trillingen duren allemaal even lang en dan spreken we van een **toon**.

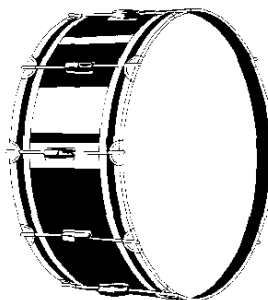

Onregelmatige trillingen zijn erg verschillend en dan spreken we van **geruis**.

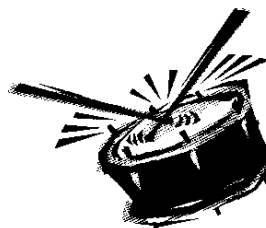

Binnen onze orkesten hebben we instrumenten die tonen voortbrengen en ook instrumenten die geruis laten horen. Wanneer een instrument bijvoorbeeld uit **buizen** bestaat (zoals trompet, hoorn, trombone, bastuba) of uit een lange pijp, (zoals fagot, klarinet, fluit, hobo) dan worden de trillingen in het instrument vastgehouden. Er komt dan een **toon** uit het instrument. Een instrument dat **geruis** voortbrengt is bijvoorbeeld de grote trom. Deze trom heeft twee vellen.

Wanneer je op het ene vel slaat gaan de trillingen er aan de andere kant weer uit zonder dat ze mooi regelmatig gevormd worden. Je hoort een lage "boem", maar je kunt niet zeggen welke toon het is.

Ook de kleine trom is zo'n instrument, alleen klinkt deze hoger. Het vel is kleiner en staat strakker gespannen dan bij de grote trom.

Bij koperen blaasinstrumenten zoals de trompet, hoorn en trombone ontstaat de toon doordat de lippen de lucht aan het trillen brengen. Wanneer je je lippen spant gaat de toon omhoog, wanneer je je lippen ontspant gaat de toon omlaag.

Bij de houten blaasinstrumenten met een riet (enkel- of dubbelriet) ontstaat de toon doordat het riet door de lucht aan het trillen wordt gebracht.

(Dwarsfluiten rekenen we wel tot de houten blaasinstrumenten, ook al hebben ze geen riet, en zijn ze tegenwoordig meestal niet van hout gemaakt. Vroeger waren fluiten wel allemaal van hout).

trompet

klarinet

We kunnen met onze oren heel veel horen: van ongeveer 16 trillingen per seconde tot wel 20.000 trillingen per seconde.

Te harde geluiden kunnen je gehoor beschadigen waardoor je na enige tijd niet alles goed meer hoort. Wees dus zuinig op je gehoor en draai je walkman of discman niet constant op de maximale sterkte. Om je een idee te geven van de snelheid van de trillingen:

Deze "a" heeft ongeveer 440 trillingen per seconde.
Op de "a" worden orkesten vaak afgestemd.

Stemming en omvang van je instrument

Er zijn instrumenten die in C gestemd zijn (zoals fluit en hobo) en veel instrumenten zijn in Bes gestemd (zoals klarinet en trompet). Saxofoons heb je in Es en in Bes. Dit komt omdat de instrumenten allemaal verschillend van lengte zijn.

Als een klarinettist met een fluitist wil samenspelen kunnen ze niet dezelfde partij gebruiken. De partij van de klarinet moet één hele toon hoger staan dan die van de fluit. Misschien heb je ook al eens gemerkt dat de dirigent het orkest op verschillende tonen afstemt.

Stel je voor dat iedereen hetzelfde melodietje wil spelen. De verschillende instrumenten hebben dan andere noten die wel hetzelfde klinken.

Bijvoorbeeld: als de klarinetten *c-d-e-f-g* hebben, dan hebben de fluiten en hobo's *bes-c-d-es-f*, de altsaxofoons hebben dan *g-a-b-c-d* en de hoorns *f-g-a-bes-c*.

Vraag aan je docent hoe jouw instrument precies gestemd is en hoeveel tonen erop zitten (de omvang). Voor je A-examen moet je weten wat de **stemming** en de **omvang** van je instrument is. Hieronder kun je het invullen.

Ik speel op een, die is gestemd in

Vul op de notenbalk -in je eigen sleutel- de laagste en de hoogste tonen in die op jouw instrument gespeeld kunnen worden. Vraag het aan je docent.

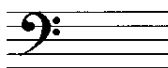
de laagste

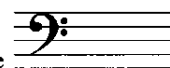
de hoogste

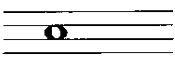
de laagste

de hoogste

24 Theorievragen over de hoofdstukken 1 t/m 23

- 1 Dit is een
 Weet je ook hoe lang deze noot duurt? 0 ja 0 neen
 Waarom wel?
 Waarom niet?

- 2 Dit is een
 Weet je ook hoe lang deze noot duurt? 0 ja 0 neen
 Waarom wel?
 Waarom niet?

- 3 Dit is eennoot, en deze duurt
 tel(len).

- 4 Hoe lang duurt deze noot? tel(len)

- 5 Dezelfde noot! Hoe lang duurt deze? tel(len)

- 6
 - a) Hoe wordt deze maatsoort ook wel genoemd?

 - b) In plaats van kun je ook getallen plaatsen, welke?

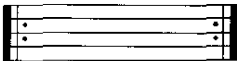

7 a) Kruis aan wat van toepassing is:

	enkelvoudig	samengesteld
C		
3 4		
6 8		
C		
3 8		

7 b) Kruis aan wat van toepassing is:

	2 - delig	3 - delig
C		
3 4		
6 8		
C		
3 8		

8 Als je dit ziet staan moet je het gedeelte tussen de puntjes:

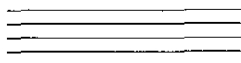
- 0 a. overslaan
0 b. herhalen

9 a) D.S.= en betekent

b) D.C. = en betekent

10 is een

11 Teken je eigen sleutel en de drie eerste kruizen in de juiste volgorde.

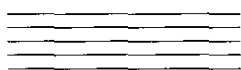

Wat zijn de namen van deze kruizen in de juiste volgorde:

1 2 3

12 Teken je eigen sleutel en de drie eerste mollen in de juiste volgorde.

Wat zijn de namen van deze mollen in de juiste volgorde:

1 2 3

13 Een $\sharp$ voor een noot ver de toon met een 0 a) halve afstand
0 b) hele afstand

14 Een $\flat$ voor een noot ver de toon met een 0 a) halve afstand
0 b) hele afstand

15 Dit $\flat$ is een Wanneer dit teken voor een noot staat:

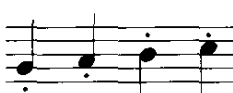
- 0 a) klinkt de toon een hele afstand hoger
- 0 b) klinkt de toon een hele afstand lager
- 0 c) klinkt de toon een halve afstand hoger
- 0 d) klinkt de toon een halve afstand lager
- 0 e) klinkt de toon weer zoals hij oorspronkelijk was

16 Wat is articulatie?

.....

17 Vul bij de volgende drie notenvoorbeelden in hoe de articulatie heet en hoe je het moet spelen.

a) heet
de noten spelen

b) heet
de noten spelen

c) heet
de noten spelen

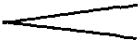
18 De namen van de stamtonen zijn:

.....

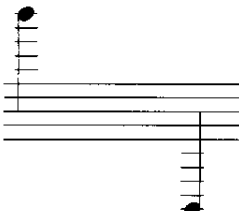
- 19 a) Wat is een interval?
- b) Noem de namen in de juiste volgorde:
.....
- c) Welke intervallen zijn altijd rein?
.....
- d) Welke intervallen zijn altijd groot?
.....
- e) Vul hieronder de juiste notennamen in:
 de reine prime op G; de grote secunde op C;
 de grote terts op F; de reine kwart op G;
 de reine kwint op C; de grote sext op F;
 de grote septiem op G; het rein octaaf op F
- 20 Kies het rijtje met vier laddereigen tonen van de toonladder van F.
- 0 a) F, BES, ES, C
 0 b) FIS, BES, E, C
 0 c) F, BES, E, C
- 21 De toonladder die alleen uit halve afstanden bestaat noemen we de
toonladder.
- 22 De halve toonsafstanden in een grote terstonladder bevinden zich altijd tussen
 de en de toon en tussen de en de toon. (cijfers invullen)
- 23 Noem **de namen van de noten** waartussen halve toonafstanden zitten
 in de toonladders van:
- a) toonladder van F: tussen en en tussen en
 b) toonladder van G: tussen en en tussen en
 c) toonladder van Bes: tussen en en tussen en

- 24 Vul hieronder in **hoeveel** en **welke** voortekens de gevraagde toonladder heeft.
Voorbeeld: de toonladder van Es heeft: **3 mollen** : **Bes, Es, As**.
- a) De toonladder van F heeft::
- b) De toonladder van A heeft::
- c) De toonladder van D heeft::
- d) De toonladder van Bes heeft::
- 25 Uit welke tonen van de toonladder bestaat de drieklank? (cijfers invullen)
-
- 26 a) Noem de drieklank van G: - -
b) Noem de drieklank van C: - -
c) Noem de drieklank van F: - -
d) Noem de drieklank van Es: - -
- 27 Wat is dynamiek?
-
- 28 ***p*** = en betekent spelen
- 29 ***ff*** = en betekent spelen
- 30 ***f*** = en betekent spelen
- 31 ***diminuendo*** of ***dim.*** betekent spelen
- 32 betekent spelen
- 33 Een toevallig voorteken komt **O** wel **O** niet aan de sleutel voor.

- 34 Een toevallig voorteken geldt:
- ☐ a) het gehele muziekstuk
 - ☐ b) alleen in de maat waar hij staat en tot aan de volgende maatstreep
 - ☐ c) anders, namelijk

- 35 Deze kleine lijntjes boven en onder de notenbalk worden genoemd.

- 36 Geluid ontstaat doordat aan het trillen gebracht wordt.

- 37 Onregelmatige trillingen noemen we

- 38 Regelmatige trillingen noemen we

- 39 Noem een instrument dat geruis voortbrengt:

- 40 Noem een instrument dat toon voortbrengt:

- 41 Het instrument waar ik op speel is een; dit instrument brengt:

- ☐ a) toon voort
- ☐ b) geruis voort.

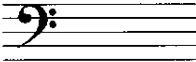
- 42 Dit is een

Wanneer dit teken in de muziek voorkomt mag de toon iets

- ☐ a) korter duren
- ☐ b) langer duren.

- 43 dit is een
en die geeft de plaats van de noot aan.

- a) ***largo*** =
- b) ***moderato*** =
- c) ***allegretto*** =
- e) ***presto*** =
- f) ***allegro*** =
- g) ***accelerando*** =
- h) ***ritenuto*** =

45 dit is een
en die geeft de plaats van de noot aan.

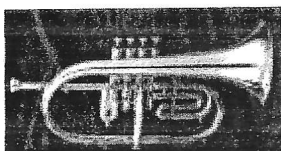
46 dit is een
en die geeft de plaats van de noot aan.

- 47 a) dit is een
- b) dit is een
- c) dit is een
- d) dit is een
- e) dit is een

25 Afbeeldingen muziekinstrumenten

In dit hoofdstuk zie je een heleboel afbeeldingen en namen van instrumenten. Dan volgt een indeling van de instrumenten in de verschillende groepen en kun je wat te weten komen over de verschillende soorten orkesten. Dit hoofdstuk is **geen examenstof** voor het A-examen en staat hier voor je algemene ontwikkeling.

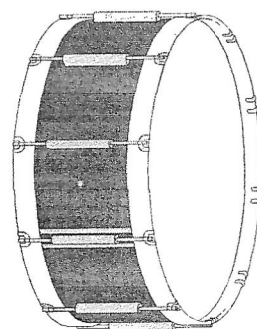
Instrumenten

bugel

hoorn

grote trom

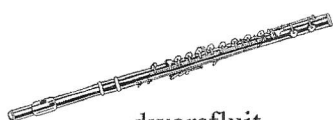
klein trom

altsaxofoon

fagot

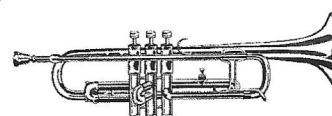
dwarsfluit

stem

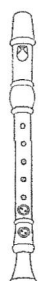
hobo

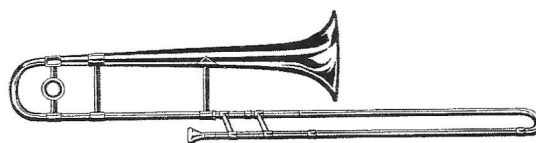
trompet

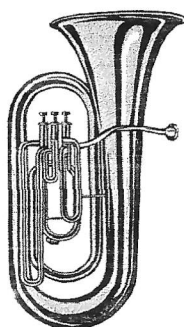
klarinet

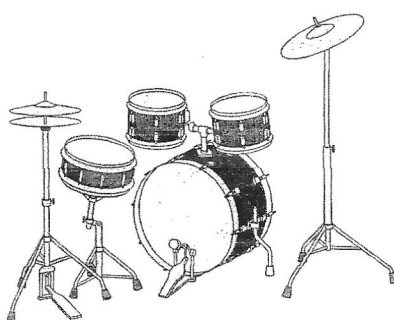
blokfluit

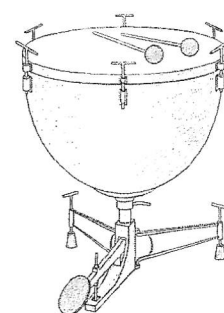
trombone

tuba

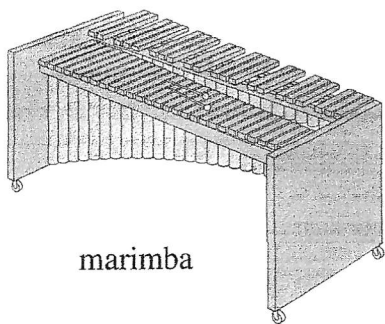

drumstel

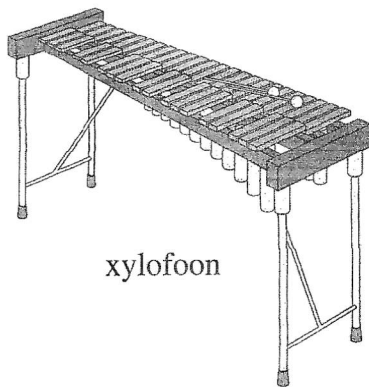

pauk

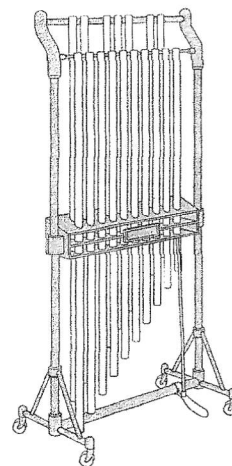

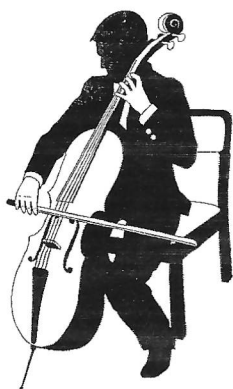
marimba

xylofoon

buisklokken

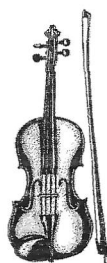
cello

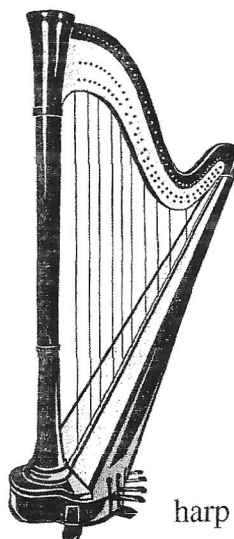
vleugel

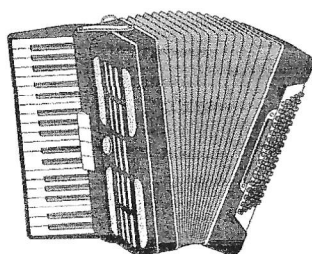
gitaar

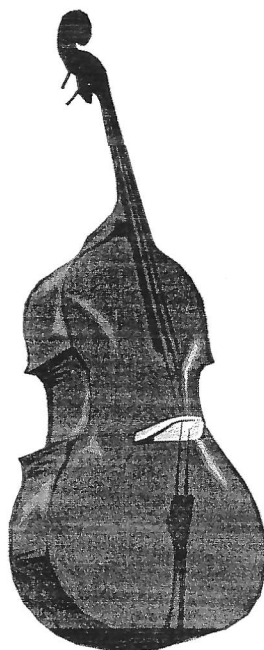
viool

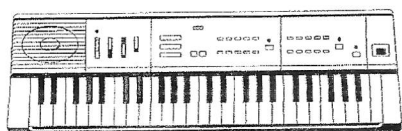
harp

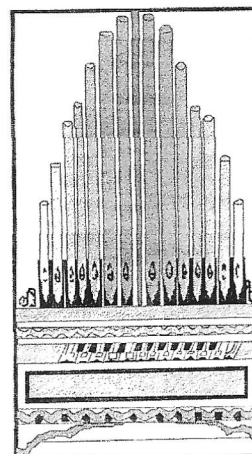
accordeon

contrabas

keyboard

pijporgel

26 Indeling van de muziekinstrumenten

Er zijn vele soorten van muziekinstrumenten. We kunnen ze onderverdelen in de volgende hoofdgroepen:

I Blaasinstrumenten

a houten blaasinstrumenten

blokfluit
dwarsfluit
hobo

klarinet
saxofoon
fagot

b koperen blaasinstrumenten

trompet
cornet
trombone

bugel
hoorn
bariton
tuba

Onze stem, het pijporgel en het akkordeon worden ook tot de blaasinstrumenten gerekend!

II Snaarinstrumenten

a gestreken:

viool
altviool

cello
contrabas

b getokkeld:

gitaar
harp
spinet

mandoline
banjo
klavecimbel

c aangeslagen:

piano

III Slaginstrumenten

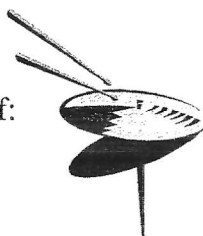
a met vel:

trommel
tamboerijn

pauk
bongo

b het instrument zelf:

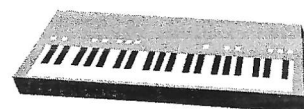

bekken
xylofoon
marimba

gong
vibrafoon
triangel

IV Elektronische instrumenten

elektronisch orgel
synthesizer
keyboard

V Elektrische instrumenten

elektrisch gitaar
elektrisch piano

